

filosop o *Josep*), *th*, *ch* i *rh* (*teoria*, *tesaurus*, *còlera*, *coral*, *ritme*, *retòrica*; *Ester*, *Elisabet*, *Judit*, *Rut*). Tampoc no s'ha conservat la *h* tradicional no etimològica de hiats (*rient*, *atribuir*, en lloc de *rihent*, *atribubir*), o del grup *-ch* (*amic*, *ric*, *Ifac*, *Montblanc*, *Vic*, en lloc de *amich*, *rich*, *Ifach*, *Montblanch*, *Vich*), que perviu en noms de llinatge o cognoms: *Santllebí*, *Vehí*, *Estruch*, *Folch*, *Cochs*, *Dachs*.

En noms propis no adaptats i derivats seus, la *h* pot conservar la pronúncia de la llengua d'origen: *Bach*, *Hamlet*, *Hegel*, *Hitler*, *Hölderlin*, *Hume*, *Schubert*; *hamiltonià*, *hegelià*, *henry*, *hitlerià*, *shakespearià*.

3. ELS SIGNES DIACRÍTICS

3.1. L'ACCENT GRÀFIC

L'accent gràfic s'escriu sobre les vocals majúscules i minúscules, marca l'accent de mot, indica una major prominència de la síl·laba i assenyala la qualitat de la vocal modificada (cf. I, § 8.2). La tonicitat, la posició relativa de la síl·laba accentuada dins el mot i la terminació gràfica d'aquest en regulen l'escriptura o l'estalvi (§ 3.1.1), mentre que la qualitat determina la mena d'accent a emprar: greu (`), per a la vocal baixa i les vocals mitjanes baixes — *a*, *e* ([ɛ]) i *o* ([ɔ])—; o agut (´), per a les mitjanes altes i les altes —*i*, *u*, *e* ([e]) i *o* ([o])—, tenint en compte que en el cas de *e*, hi ha diferències entre parlars en certs casos (cf. § 3.1.3).

3.1.1. Regles d'accentuació gràfica

Llevat del cas d'alguns mots compostos que porten guionet, s'escriu un sol accent gràfic per mot: el que es correspon amb l'accent fònic del component lèxic de la dreta, que cau en una de les tres darreres síl·labes del mot. En els adverbis en *-ment* i en compostos patrimonials es manté l'accent gràfic del component de l'esquerra quan aquest component és un mot que com a tal ja té accent gràfic: *còmodament* (cf. *còmoda*), *adéu-siau* (cf. *adéu*). En tot cas, no tots els mots amb accent fònic duen accent gràfic, sinó que s'escriuen amb accent:

a) Els mots esdrúixols: *àrea*, *feréstega*, *època*, *crítica*, *fórmula*, *còlera*, *única*.

Ortogràficament, es tracten com a esdrúixols determinats mots que acaben en *i* seguida de vocal o en *ua*, *ues* (cf. I, § 5.2): *gràcia*, *Núria*; *contínua* adj. (cf. *continua*, forma del verb *continuar*).

b) Els mots plans que no acaben en vocal, ni en vocal seguida de *s*, ni en *-en* o *-in*: *hàbil*, *estàveu*, *témer*, *esplèndid*, *íntim*, *córrer*, *llòbrec*, *últim*.

c) Els mots polisíl·labs aguts acabats en vocal, en vocal seguida de *s*, o en *-en* o *-in*: *demà*, *també*, *amè*, *matí*, *passió*, *allò*, *comú*, *repàs*, *només*, *promès*, *encís*, *melós*, *repòs*, *il·lús*, *encén*, *sorprèn*, *magazín*.

Els casos esmentats en els punts *b* i *c* no inclouen les grafies vocàliques *i* i *u* quan formen part de diftongs i es pronuncien [j] i [w], respectivament, com en *remeis* o *anàveu*.

3.1.2. L'accent diacrític

L'accent gràfic també s'escriu en mots no inclosos en els criteris anteriors: en monosíl·labs tònic i bisíl·labs plans (i formes relacionades). En aquests casos l'accent té funció diacrítica, és a dir, serveix per a distingir dos mots diferents que, sense l'accent, coincidirien en la grafia; el mot amb accent i el mot sense accent poden diferir en el significat, en la categoria gramatical, en la pronunciació o en més d'una d'aquestes propietats. Els principals mots que s'escriuen amb accent diacrític són els que figuren en el quadre IV.24.

QUADRE IV.24

Principals mots amb accent diacrític

<i>Mots amb accent diacrític</i>		<i>Mots sense accent diacrític</i>	
bé	<i>m.</i> 'el que és bo o beneficia'	be	<i>m.</i> 'anyell'
	<i>adv., conj., interj.</i>		<i>f.</i> 'nom de la lletra <i>b</i> '
déu	<i>m.</i> 'ésser sobrehumà'	deu	<i>f.</i> 'font'; <i>num. cardinal</i>
			<i>forma verbal de dar i deure</i>
dóna	<i>3 ind. pr. i 2 imp. de donar</i>	dona	<i>f.</i> 'persona femella'
dónes	<i>2 ind. pr. de donar</i>	dones	<i>pl. de dona f.</i> 'persona femella'
és	<i>3 ind. pr. de ser o ésser</i>	es	<i>pron. feble; art. salat</i>
			<i>pl. de e f.</i> 'nom de la lletra <i>e</i> '
féu	<i>3 pass. de fer</i>	feu	<i>5 ind. pr. i imp. de fer; m.</i> 'domini'
fóra	<i>1 i 3 cond. de ser o ésser</i>	fora	<i>adv.</i>
mà	<i>[pl. mans] f.</i> 'terminació del braç'	ma	<i>poss. àton</i>
més	<i>adv.</i>	mes	<i>m.</i> 'part de l'any'; <i>part. de metre</i>
			<i>conj. adversativa; poss. àton</i>
món	<i>[pl. mon] m.</i> 'la Terra'	mon	<i>poss. àton</i>
nét	<i>m.</i> 'fill d'un fill o d'una filla'	net	<i>masc. de net adj.</i> 'impol·lut'
néta	<i>f.</i> 'filla d'un fill o d'una filla'	neta	<i>fem. de net adj.</i> 'impol·lut'
ós	<i>m.</i> 'mamífer carnívor de la família dels úrsids'	os	<i>m.</i> 'peça de l'esquelet'
			<i>pl. de o f.</i> 'nom de la lletra <i>o</i> '
pèl	<i>m.</i> 'filament de matèria còrnia'	pel	<i>contracció de per i el</i>
què	<i>pron. relat. (seguint prep.) i int.</i>	que	<i>pron. relatiu, adv. i conj.</i>
sé	<i>1 ind. pr. de saber</i>	se	<i>pron. feble</i>
sí	<i>adv.</i>	si	<i>pron. fort; conj.</i>
	<i>m.</i> 'afirmació'		<i>m.</i> 'interior', 'nota musical'

<i>Mots amb accent diacrític</i>		<i>Mots sense accent diacrític</i>	
sóc	1 ind. pr. de ser o ésser	soc	m. 'esclop', 'soca'
sòl	m. 'superfície del terreny'	sol	m. 'astre', 'nota m.', 'sist. col·loidal' masc. de sol adj. 'solitari' forma de solar (bal.) i soler
són	6 ind. pr. de ser o ésser	son	m. 'acte de dormir' f. 'ganes de dormir' poss. àton; 1 ind. pr. (bal.) de sonar
té	3 ind. pr. i 2 imp. de tenir	te	m. 'planta'; f. 'nom de la lletra t' pron. feble
ús	[pl. usos] m. 'acció d'usar'	us	pron. feble; 1 ind. pr. (bal.) de usar pl. de u f. 'nom de la lletra u'
vénen	6 ind. pr. de venir	venen	6 ind. pr. de vendre
véns	2 ind. pr. de venir	vens	2 ind. pr. de vendre
vés	2 imp. de anar	ves	2 imp. de veure; m. 'tela forta' pl. de ve f. 'nom de la lletra v'
vós	pron. fort	vos	pron. feble

3.1.3. Distribució dels accents agut i greu de les vocals e i o

La distribució de les vocals mitjanes anteriors tòniques presenta variació dialectal (cf. I, § 2.1.1-2.1.3), que fa que l'ús dels accents agut (´) i greu (`) sobre e i o no s'ajusti sempre a la pronúncia de cada parlar i calgui recórrer a tendències en la distribució gràfica. En aquesta distribució, l'accent agut és més freqüent en les formes verbals, principalment les arizotòniques, i en mots aguts en què s'accentua o, mentre que el greu predomina en la resta de casos. Tanmateix, aquestes tendències s'inverteixen en uns casos concrets:

a) En els mots esdrúixols *cérvola*, *església*, *grémola*, *témpores* (convé notar les formes del femení *feréstega*, *llépola*, i topònims com *Bétera*, *Burjassénia*, *Dénia*, *Énguera*, *Éssera*, *Gémenes*, *Guadasséquies*, *Llémpia*, *la Sénia*);

b) En els mots plans *cérvol*, *crémor*, *déntol*, *évol*, *feréstec*, *llécol*, *llépol*, *péntol*, *préssec*, *préstec*, *quetsémper*, *tsarévix*; *córner*, *estómac*, *furóncol*, *góndol*, i en topònims com *Bóixols*, *Bóquer*, *els Córrecs*, *Fórnols*, *Gósol*, *Jóncols*, *Sóller*, *Tórrec*, *Xóvar*.

c) En els mots aguts acabats en -o *açò*, *això*, *allò*, *però*, *madò* (convé notar els derivats i compostos de *bo*, *so*, *to*, *tro*, com *de debò*, *ultrasò*, *semitò*, *retrò*).

d) En els mots aguts acabats en -os *arròs*, *carcabòs*, *carròs*, *espòs*, *renòs*, *repòs*, *talòs*, *terrandoòs*, *terròs m.*, *Ambròs* (també els derivats i compostos de *cos*, *cos*, *glos* 'llengua', *gros*, *os*, com *anticòs*, *motocròs*, *hipoglòs*, *capgròs*, *trencalòs*, i topònims com *Alòs*, *Amòs*, *Arròs*, *Begòs*, *Benòs*, *el Besòs*, *Carròs*, *Casòs*, *Concròs*, *Garòs*, *Seròs*, *el Tarròs*, *Tredòs*, *Vandellòs*, *Varradóos*, *Vilamòs*, *Vilancòs*, *Vinaròs*).

e) En els mots aguts acabats en *-e* derivats o compostos de *bé*, com *malbé*, *també*, (cf. *a collibè*, de *be* ‘anyell’), i els que no fan el plural en *-ns*, com *calé*, *clixé*, *consomé*, *paté*, *puré*, *quinqué*, *ximpanzé*, i també *vaivé* (pl. *vaivens*). Però duen accent greu *bebè*, *cafè*, *canapè*, *comité*, *crepè*, *cupè*, *damassè*, *mercè*, *oboè*, *perquè*, *rapè*, *requetè*, *tupè*.

f) En els mots aguts acabats en *-es adés*, *après*, *després*, i els que no fan el plural en *-esos*, com *accés*, *exprés* (cf. *exprès* ‘antic pres’), *ingrés*, *procés*, *progrés*, *revés* (llevat de *desfrès*, *espès*, *estrès*, *interès* i *xerès*), a més dels derivats o compostos de *més*, com *demés*, *endemés*, *només*, *oimés*.

g) En topònims en *-e* o *-en* com *Arduané*, *Beniafé*, *Ramastué*, *Renanué*, *Sessué*; *Alcalatén*, *Bausén*, *Bairén*, *Larén*, *Sinyén*, *Tuixén* (però, amb accent greu, *Novetlè*, *Portè*; *Gombren*, *Odèn*, *Ordèn*, *Orèn*, *Torèn*).

h) En les formes verbals rizotòniques d’infinitiu, participi i imperfet d’indicatiu: *atényer*, *conèixer*, *vèncer*; *nòmer*, *tòrcer* (llevat de *córrer*, *créixer*, *ésser*, *néixer*, *péixer*, *prémer*, *témer*, *trémer* i derivats); *admès*, *après*, *entès*, *ofès*; *inclòs* (llevat dels participis dels verbs en *-fondre*, com *confós*, *difós*); *crèiem*, *dèiem*, *sèieu*, *vèieu* (llevat de *érem*, *éreu*). Cal afegir-hi les formes de present d’indicatiu i d’imperatiu dels verbs en *-fendre*, *-prendre*, *-vendre*: *defèn*, *desprèn*, *revèn*.

En baleàric, s’escriu accent greu en les formes de la persona 1 del present d’indicatiu dels verbs de la conjugació I en *-enar* i *-esar*: *anomèn*, *enllumèn*, *esmèn*, *remèn* (llevat de les de *afaenar* i *desfaenar*, *berenar*, *entrenar*, *estrenar*, *gangrenar*, *ordenar* i derivats, amb accent agut); *aburgès*, *avès*, *palès* (llevat de *contrapés*, *repés*, *sospés*). Convé notar també *disfrès* (de *disfressar*) i *encabès* (de *encabessar*).

En la tradició ortogràfica valenciana és corrent escriure l’accent agut (en comptes del greu) damunt la *e* tònica corresponent, d’acord amb la pronúncia pròpia dels parlars occidentals: *café*, *cinqué*, *comité*, *mossén*, *comprén*, *cortés*, *francés*, *admés*, *pretés*; *atényer*, *vèncer*, *vèiem*, *crèiem*. Tanmateix, es manté l’accent greu en l’interrogatiu i el relatiu tònic *què* i la conjunció *perquè*, i en uns pocs mots proparoxítons com *València* o *sèrie*.

3.2. TRACTAMENT GRÀFIC DE LA SÍL·LABA

3.2.1. Sil·labificació gràfica i partició de mots a final de ratlla

La grafia dels mots polisíl·labs es pot descompondre a final de ratlla en un escrit. Aquesta partició es fa mitjançant el guionet (-), que en aquest cas indica la transició del mot d’una ratlla a l’altra. Els mots se solen partir segons l’estructura sil·làbica, de manera que la divisió no separi lletres que representen sons d’una mateixa síl·laba fònica (cf. I, § 4 i 5): *te-lla*, *ca-lbra*, *cos-ltat*, *neu-lla*, *no-lla*. Convé notar, però, el següent:

a) Els components dels dígrafs (tret de *ds* davant consonant, i de *gu*, *ll*, *ny*, *qu* i *ig*) se separen quan es parteix el mot per aquest punt: *ad-|junt*, *ad-|sorció*, *jut-|ge*, *llot-|ja*, *pot-|ser*, *ràt-|zia*, *quei-|xa*, *ter-|ra*, *tas-|sa*.

b) La *h* i la *x* no palatal no se separen de la vocal que precedeixen: *alco-|hol*, *tot-|hom*; *bo-|xa*, *te-|xans*.

c) El grup *l·l* es parteix substituint el punt volat pel guionet: *cel-|·lla*, *col-|·legi*.

La partició a final de ratlla se sol fer aprofitant els guionets existents (*gira-|sol*) i evita que una de les parts es redueixi a una sola vocal (*a-|vió* o *avi-|ó*), si no hi recolza una forma asil·làbica (*l'a-|vió*, *d'e-|vasió*). També se solen separar el prefix o els radicals que componen un mot quan resulten evidents: *ben-|estant*, *vos-|altres*.

3.2.2. La dièresi

La dièresi (¨) modifica *i* o *u*, minúscules o majúscules, a l'efecte de la sil·labificació en l'àmbit de mot en els contextos del quadre IV.25.

QUADRE IV.25
Ús de la dièresi

<i>i</i>	<i>ü</i>
<i>En hiats</i>	
<i>Després de vocal: cruïlla, intuïció, suï, obeïes</i>	<i>Després de vocal: peüc, diürètic</i>
<i>En diftongs</i>	
	<i>En gu i qu davant e o i: ungüent, pingüí, freqüent, adequï</i>

Rarament la dièresi de *gü* i *qü* indica hiat i no diftong. És el cas de les formes verbals de *aguar* i *argüir* que no contenen una *i* amb dièresi: *agües*, *agüés*; *argüiem*, *argüiria* (cf. *argüit*, *argüim*).

Tanmateix, no s'escriu dièresi:

a) Quan hi correspon accent gràfic: *país*, *Lluís* (malgrat *països*, *Lluïsa*).

b) En els sufixos *-isme* i *-ista*: *egoïsme*, *tramoïsta* (convé notar que s'escriuen amb dièresi *proïisme*, *lluïisme*, amb una terminació coincident).

c) En les formes d'infinitiu, futur, condicional i gerundi dels verbs de la conjugació III: *obeïnt*, *pair*, *trairà*, *lluïria*.

d) En les terminacions llatines *-um* i *-us*: *pòdium*, *Màrius*.

e) A començament de radical en derivats per prefixació i compostos: *antiincendis*, *biunívoc*, *coincidir*, *reunió* (però amb dièresi *obriülls*, *reüll*, *traüll*, *sobreixent*, i les formes rizotòniques de *reeixir* i *sobreeixir*).